

สภาพการเมืองของไทยตั้งแต่การรัฐประหาร 8 พฤศจิกายน 2490

จนถึงการรัฐประหาร 20 ตุลาคม 2501

การที่นักหนังสือพิมพ์จะทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ได้นั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ นอกจากความรู้ความสามารถของนักหนังสือพิมพ์เองแล้ว ก็ยังต้องอาศัยเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นตามหลักสากลของระบอบประชาธิปไตยอีกด้วย และเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นจะเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญในการกำหนดทิศทางและคุณภาพของหนังสือพิมพ์ได้ บทนำของหนังสือพิมพ์ สยามนิกร ฉบับปฐมฤกษ์ วันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2479 ที่ถูกนำมาตีพิมพ์อีกครั้งในบทนำของฉบับครบรอบปี พ.ศ. 2492 ไกลกล่าวไว้ว่า

หนังสือพิมพ์จะทำหน้าที่ได้ดีเพียงไรย่อมสุดแต่หนังสือพิมพ์จะได้รับความอำนวยเสรีภาพเพียงไรควย ปราศจากเสรีภาพเสียแล้ว หนังสือพิมพ์ย่อมหาคุณค่ามิได้ จึ่งอยู่เสรีภาพที่กล่าวนั้นย่อมมีขึ้นไคควยการกระทำของนักหนังสือพิมพ์ส่วนหนึ่ง แต่ชีวจะไม่ต่องการความมีใจกว้างและความเคารพต่อความคิดเห็นของผู้อื่น แม่ความคิดเห็นนั้นจะก่อความระทมขมขื่นใหม่ากสักเพียงไรของฝ่ายที่กุมอำนาจในการปกครอง¹

ดังนั้นในการที่จะศึกษาบทบาทของนักหนังสือพิมพ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเมืองไทย จึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจกับสภาพทางการเมืองของไทยในขณะนั้นเสียก่อน เพื่อช่วยให้เข้าใจหน้าที่และบทบาทของนักหนังสือพิมพ์ได้ดีขึ้น

บรรยากาศทางการเมืองและสถานภาพของนักหนังสือพิมพ์ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากนับตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. 2490 ทั้งนี้เนื่องมาจากการเกิดรัฐประหารในวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490 โดยกลุ่มนายทหารซึ่งมี พลโทผิน ชุณหะวัณ และ พันเอก หลวงกาจสงคราม นายทหารนอกราชการเป็นผู้นำ คณะรัฐประหารได้อ้างถึงความไร้ประสิทธิภาพ

¹หนังสือพิมพ์ สยามนิกร ฉบับวันที่ 1 พฤษภาคม 2492 บทนำ สักจากบทนำของหนังสือพิมพ์ สยามนิกร ฉบับวันที่ 10 ตุลาคม 2479 เขียนโดย "ธนาสัย".

ของรัฐบาล หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ ในการแก้ไขปัญหาการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่กำลังคุกคามประเทศชาติอยู่¹

เมื่อยึดอำนาจแล้ว คณะทหารได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรฉบับชั่วคราว พุทธศักราช 2490² จากรัฐธรรมนูญฉบับนี้มีผลทำให้บรรยากาศทางการเมืองเริ่มเปิดแคบลงทุกที นับตั้งแต่การกำหนดให้พระมหากษัตริย์เป็นผู้แต่งตั้งวุฒิสมาชิกซึ่งเท่ากับเปิดโอกาสให้รัฐบาลมีอิทธิพลเหนือรัฐสภา และการไม่ห้ามข้าราชการประจำดำรงตำแหน่งทางการเมือง³ แม้ว่าคณะทหารจะยังคงรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยไว้บ้าง เช่น การกำหนดให้มีการเลือกตั้งทั่วไป หรือการแต่งตั้งให้ นายควง อภัยวงศ์ ซึ่งเป็นพลเรือน ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในระยะแรก ทั้งนี้เพื่อผลในด้านการรับรองของต่างประเทศต่อรัฐบาลชุดใหม่ที่ขึ้นสู่อำนาจโดยไม่ผ่านขั้นตอนของวิถีทางประชาธิปไตย⁴

ในที่สุด คณะทหารก็ได้บังคับให้รัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ลาออกจากตำแหน่งในวันที่ 6 เมษายน 2491⁵ หลังจากนั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ได้เป็นผู้จัดตั้งคณะ

¹"แถลงการณ์ฉบับที่ 1 ของคณะทหาร ลงวันที่ 9 พฤศจิกายน 2490" ใน โพโรจน์ ชัยนาม, รัฐธรรมนูญ บทกฎหมายและเอกสารสำคัญในทางการเมืองของประเทศไทย, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2519), หน้า 446.

²ราชกิจจานุเบกษา, ตอนที่ 53 เล่ม 64, 9 พฤศจิกายน 2490. อ้างจากเรื่องเดียวกัน, หน้า 451.

³กระมล ทองธรรมชาติ, "วิเคราะห์และประเมินผลรัฐธรรมนูญฉบับต่างๆ ของไทย," สังคมศาสตร์ปริทัศน์ 12 : 1 มกราคม 2517, หน้า 72-75.

⁴John L.S. Girling, Thailand : Society and Politics (Ithaca, New York : Cornell University Press, 1981) p. 108.

⁵จดหมายของ นายควง อภัยวงศ์ กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ถึงสาเหตุในการลาออกจากตำแหน่ง ลงวันที่ 6 เมษายน 2491, อ้างใน สุชิน ตันติกุล, รัฐประหาร พ.ศ. 2490 (กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2515), หน้า 132-133.

รัฐบาลบริหารประเทศต่อมาตั้งแต่วันที่ 8 เมษายน พ.ศ. 2491 จนกระทั่งถึงวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2500 รวมเป็นเวลาเกือบ 10 ปี ตลอดระยะเวลานี้ได้เกิดเหตุการณ์ทางการเมืองที่มีความเกี่ยวข้องกับบทบาทของนักหนังสือพิมพ์ของไทยที่จะศึกษาต่อไปอย่างมากได้แก่

1. การเกิดความพยายามก่อความไม่สงบเพื่อยึดอำนาจจากรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม จากบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ทั้งทหารและพลเรือน ส่วนใหญ่รัฐบาลสามารถปราบปรามเหตุการณ์เหล่านี้ลงได้ จึงมักเรียกกันทั่วไปว่าเป็นการก่อกบฏ ซึ่งมีครั้งสำคัญอยู่ 3 ครั้งด้วยกัน คือ

1. กบฏเสนาธิการทหาร (1 ตุลาคม 2491) โดยกลุ่มนายทหารชั้นผู้ใหญ่ เช่น พลตรีสมบุรณ์ ศรานูชิต พลตรีเนตร เขมะโยธิน เนื่องจากต้องการให้มีการปรับปรุงกองทัพ และให้ทหารเล็กลงเกี่ยวกับการเมืองเพราะจะทำให้ทหารแตกแยกกันและกลายเป็นเครื่องมือของนักการเมือง รัฐบาลได้จับกุมนายทหารและพลเรือนหลายคน เช่น พลตรีสมบุรณ์ ศรานูชิต พลตรีเนตร เขมะโยธิน นายปราโมทย์ พึ่งสุนทร เป็นต้น โดยอ้างหลักฐานว่ามีกลุ่มทหารบก ทหารเรือ นักการเมืองพลเรือน และเสรีไทยวางแผนจะยึดอำนาจและจับกุมจอมพล ป. รวมทั้งบุคคลสำคัญในคณะรัฐบาลและในกองทัพ แม้ว่าบุคคลเหล่านี้จะให้การปฏิเสธก็ตาม¹

ในบรรดาบุคคลเหล่านี้ 9 คนถูกตัดสินลงโทษจำคุก 3 ปี ส่วนอีก 13 คนได้รับการปล่อยตัวไป มีผู้ให้ข้อสังเกตว่าการที่บุคคลเหล่านี้ถูกลงโทษเพียงสถานเบา เนื่องจากรัฐบาลเพียงแต่ไม่ต้องการให้เกิดความพยายามต่อต้านคนอื่น และไม่ต้องการให้เกิดความแตกแยกในกองทัพ²

¹Thak Chaloemtiarana, Thailand : The Politics of Despotic Paternalism (Bangkok : Social Sciences Association of Thailand & Thai Khadi Institute, Thammasat University, 1979), pp. 41-43.

²Ibid, pp. 43-44.

2. กฎวังหลวง (26 กุมภาพันธ์ 2492) เป็นการก่อกองของนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งตั้งกองการเมืองหลังรัฐประหาร พ.ศ. 2490 อยู่ในสิงคโปร์ ร่วมกับส่วนหนึ่งของสมาชิกขบวนการเสรีไทย และทหารเรือภายใต้การบังคับบัญชาของ พลเรือตรีทหาร ข้าราชการ และ พลเรือโท หลวงสังวรณัฏฐวรรณชีพ จากลี้ดหีบ ชลบุรี ฝ่าย ก่อการได้เข้ายึดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และพระบรมมหาราชวังเป็นที่มั่น และประกาศ ทางวิทยุกระจายเสียงแต่งตั้งให้ นายคิเรก ชัยนาม เป็นนายกรัฐมนตรี พร้อมกับโยกย้าย และแต่งตั้งตำแหน่งนายทหารระดับผู้บัญชาการบางตำแหน่ง รวมทั้งประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว พุทธศักราช 2490 กลับไปใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร พุทธ ศักราช 2475 แทน¹

ในที่สุดได้เกิดการปะทะกันระหว่างฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายผู้ก่อการ รัฐบาลได้แต่งตั้งให้ พลตรีสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้บัญชาการกองพลที่ 1 เป็นผู้บัญชาการปราบปรามการก่อกอง จลาจล ฝ่ายก่อการพ่ายแพ้อย่างราบคาบ รัฐบาลได้ดำเนินการกวาดล้าง ปราบปรามและ จับกุมผู้ร่วมก่อการจำนวนมาก เช่น นายถวิล อุดล นายทองเปลว ชลภูมิ นายจำลอง ดาวเรือง นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ นายเที่ยง ศิริจันทร์ นายพร มะลิทอง นายทวี ทะเวทิกุล เป็นต้น บุคคลเหล่านี้ส่วนใหญ่เคยเป็นอดีตเสรีไทยและเคยเป็นรัฐมนตรีในคณะ รัฐบาลหลายชุดในระหว่างปี พ.ศ. 2489 - 2490 มาก่อน ส่วนบุคคลอื่น ๆ เช่น นาย ปรีดี พนมยงค์ ได้หลบหนีออกนอกประเทศไทยพร้อมกับพลเรือโท หลวงสังวรณัฏฐวรรณชีพ²

3. กฎแมนฮัตตัน (29 มิถุนายน 2494) เป็นการก่อกองของนายทหาร เรือรุ่นใหม่ เช่น นาวาเอกอานนท์ ปุณฺทริกาภา นาวาโทมนัส จารุกา โดยมีความต้องการ ที่จะกอบกู้เกียรติยศของกองทัพเรือซึ่งรัฐบาลได้ลดความสำคัญลงไปอย่างมากหลังจากเกิด กฎวังหลวง³ การก่อกองเกิดขึ้นในขณะที่มีพิธีรับมอบเรือ "แมนฮัตตัน" จากสหรัฐอเมริกา ฝ่ายก่อการได้จับกุมจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ประธานในพิธีตั้งกล่าวไปคุมตัว

¹หนังสือพิมพ์ พิมพ์ไทย, ฉบับวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2492.

² Thak Chaloemtiarana, Thailand : The Politics of Despotism Paternalism, p. 49.

³ Ibid, p. 51.

ไวบนเรือรบ "ศรีอยุธยา" พลโทสถกั๊ ชนระวัชต์ แม่ทัพภาคที่ 1 ผู้มีบทบาทสำคัญในการปราบปรามการก่อกองครั้งนี้ได้ตัดสินใจต่อสู้กับฝ่ายก่อกอง และจมเรือรบศรีอยุธยาโดยที่จมพล ป. สามารถหนีออกมาได้

ผลปรากฏว่ารัฐบาลประสบความสำเร็จในการใช้กำลังกองทัพปราบปรามการก่อกองอีกเช่นเคย และนับแต่นั้นมากองทัพเรือก็ถูกตัดทอนกำลังครั้งสำคัญ มีการโยกย้ายและปลดนายทหารจำนวนมาก ถูกลงขบประมาณ กำลังอาวุธ และกำลังทหาร ที่ตั้งกองทัพเรือถูกย้ายจากชลบุรีไปสมุทรปราการ เพื่อให้ไกลจากกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นศูนย์กลางของอำนาจฐานทัพเรือถูกย้ายจากชลบุรีไปสัตหีบ ชลบุรี¹ ในขณะที่กองทัพบกมีโอกาสเพิ่มกำลังขึ้นในทุกวิถีทาง และกองทัพอากาศก็เริ่มมีบทบาทและทวีความสำคัญขึ้น

2. ความพยายามของรัฐบาลที่จะล้มล้างอิทธิพลของผู้นำทางการเมืองฝ่ายพลเรือน

รัฐประหาร 8 พฤศจิกายน 2490 เป็นการใช้อำนาจทหารเข้ายึดอำนาจจากรัฐบาลหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ และมีส่วนทำให้จมพล ป. พิบูลสงคราม กลับเข้ามามีอำนาจทางการเมืองอีกครั้งหนึ่งในเวลาต่อมา หลังจากนั้นจมพล ป. และคณะทหารก็มุ่งต่อต้านกวาดล้างพลังทางการเมืองแบบเสรีนิยมที่ได้ก่อตัวขึ้นมาในระยะเวลาดั้น ๆ ระหว่างการปกครองของรัฐบาลพลเรือนหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยเฉพาะในสมัยรัฐบาลนายปรีดี พนมยงค์ และหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์² ดังนั้น กลุ่มผู้นำทางการเมืองของไทยที่เริ่มแตกแยกเป็น 2 กลุ่มอย่างชัดเจนระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 คือกลุ่มทหารของจมพล ป. พิบูลสงคราม ที่นิยมญี่ปุ่น และกลุ่มพลเรือนของนายปรีดี พนมยงค์ ที่ประกอบไปด้วยสมาชิก

¹ ประจัน รักพงษ์, "การศึกษาบทบาททางการเมืองในระบบรัฐสภา...", หน้า 274-277.

² Kenjiro Ichikawa, "Phibun Songkram and Pridi Phanomyong : Eminent Statesman in Contemporary Thai History," (A paper presented at 8 th Conference IAHA at Kuala Lumpur, Malaysia, 25 th - 29 th August 1980), p. 11.

สภาพแทนราษฎรจากอีสานกลุ่มหนึ่ง ซึ่งนิยมฝ่ายสัมพันธมิตร และได้ตั้งขบวนการเสรีไทยขึ้น ต่อสู้ญี่ปุ่น¹ จึงเผชิญหน้ากันและแข่งขันเพื่ออำนาจทางการเมืองในทุกวิถีทางอย่างเปิดเผย

รัฐประหาร 8 พฤศจิกายน 2490 และกฎวังหลวง 26 มิถุนายน 2492 เป็น ตัวอย่างที่แสดงให้เห็นการตอบโต้กันเพื่ออำนาจของกลุ่มการเมือง 2 กลุ่มนี้ หลังจากนั้น ฝ่ายรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็จะได้เปรียบกว่ากลุ่มนายปรีดี พนมยงค์ในการ จำกัดบทบาทและอิทธิพลของคู่อริ โดยอาศัยเครื่องมือของรัฐที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะ กฎหมายต่าง ๆ หลายฉบับที่เป็นประโยชน์แก่รัฐบาลในการนี้ดังเช่น การประกาศสถานการณ์ ภาวะฉุกเฉิน เพื่อประโยชน์ในการควบคุมการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลของนักหนังสือพิมพ์ และ ควบคุมจำกัดการเคลื่อนย้ายกำลังทหารและอาวุธเพื่อการก่อกบฏยึดอำนาจรัฐบาล หรือ พระราชบัญญัติการพิมพ์ พุทธศักราช 2484 ที่ให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานการพิมพ์ของรัฐบาล ไว้อย่างมากในการออกคำสั่งต่อหนังสือพิมพ์โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการทางศาลยุติธรรม ดังได้กล่าวมาแล้ว เป็นต้น

การที่รัฐบาลจอมพล ป. สามารถปราบการก่อกบฏที่พยายามจะยึดอำนาจรัฐบาล ได้สำเร็จ ดังเช่นกฎ 3 ครั้งที่ได้กล่าวแล้ว ทำให้รัฐบาลสามารถกวาดล้างกลุ่มการเมืองที่ นิยมนายปรีดี พนมยงค์ ได้ ไม่ว่าจะการก่อกบฏนั้นจะเป็นงานของคนกลุ่มนี้หรือไม่ก็ตาม เช่น การจับกุมนายทวี บุญยเกตุ และนายดิเรก ชัยนาม หลังจากเกิดกบฏเสนาธิการทหาร² แต่ เมื่อไม่พบหลักฐานการก่อกบฏก็ปล่อยตัวไป³ หรือการจับกุมนักการเมืองที่เคยสังกัดพรรค สหชีพได้แก่ นายเตียง สิริชันทน์ นายถวิล อุดล นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ เป็นต้น ในข้อหา เป็นกบฏเนื่องจากคิดแบ่งแยกแผ่นดินไทยในภาคอีสาน ซึ่งเรียกกันว่า "กบฏแยกดินแดน"⁴

¹ Charles F. Keyes, "Isan : Regionalism in Northeastern Thailand," (Data paper No. 65, SEA Program, Cornell University, New York, March 1967), pp. 28-29.

² หนังสือพิมพ์ พิมพ์ไทย, ฉบับวันที่ 26 ตุลาคม 2491.

³ หนังสือพิมพ์ พิมพ์ไทย, ฉบับวันที่ 11 พฤศจิกายน 2491.

⁴ หนังสือพิมพ์ แนวหน้า, ฉบับวันที่ 1 พฤศจิกายน 2491.

นอกจากนี้หลังจากเกิดกบฏวังหลวง รัฐบาลยังได้ควยโอกาสกวาดล้างอดีตเสรีไทยเป็นจำนวนมาก โดยอ้างว่ามีความเกี่ยวข้องกับพวกก่อการ เนื่องจากกลุ่มผู้ก่อการใช้อาวุธที่เคยเป็นของเสรีไทยในระหว่างสงครามโลก¹ หรือการกวาดล้างครั้งสำคัญในคราวกบฏสันติภาพ (10 พฤศจิกายน 2495) ก็มีอดีตเสรีไทยและผู้นิยมนายปรีดี พนมยงค์ ถูกจับไปหลายคน เช่น นายปาด พนมยงค์ นายสุภัทร สุคนธาภิรมย์ นายสุพจน์ คานตระกุล เป็นต้น² โดยภายหลังตำรวจได้อ้างเหตุผลในการจับกุมบุคคลเหล่านี้ว่า มีแผนให้เกิดการนองเลือดขึ้นในประเทศร่วมกับนายปรีดี พนมยงค์ และนายสงวน ตุลารักษ์³

บุคคลเหล่านี้หลายคนถูกจับบ่อยครั้ง เช่น กลุ่มสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากภาคอีสาน นายติเรก ชัยนาม นายทวี บุญยเกตุ ซึ่งมักถูกจับด้วยข้อหาเกี่ยวกับการกอบกู้ ถ้าไม่ปรากฏหลักฐานรัฐบาลก็จะปล่อยตัวไป แต่บางครั้งบุคคลเหล่านี้ก็เสียชีวิตเนื่องจากการฆาตกรรมระหว่างการคุมขัง โดยตำรวจไม่สามารถจับกุมคนร้ายได้ ดังในกรณีการฆาตกรรมนักการเมืองอดีตรัฐมนตรี 4 คน คือ นายจำลอง ดาวเรือง นายถวิล อุดล นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ และนายทองเปลว ชลภูมิ⁴ การเสียชีวิตของนายทวี ตะเวทิกุล เนื่องจากการจับกุมของตำรวจ⁵ และการฆาตกรรมนายเตียง ศิริขันธ์ และนายพร มะลิทอง ในปี พ.ศ. 2495 และ 2497 ตามลำดับ ซึ่งตำรวจไม่สามารถจับกุมคนร้ายได้เช่นกัน

¹หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 17 - 18 มีนาคม 2492 ลงข่าวการจับกุมอาจารย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมิดคา เนื่องจากเป็นอดีตเสรีไทย และหนังสือพิมพ์ แนวหน้า, ฉบับวันที่ 3 มิถุนายน 2492 ประกาศจับเสรีไทยและผู้นิยมนายปรีดี พนมยงค์ เช่น นายกระจำจาง ตุลารักษ์ นายอานนท์ ณ ป้อมเพชร เป็นต้น.

²หนังสือพิมพ์ สยามรัฐ, ฉบับวันที่ 15 - 16 พฤศจิกายน 2495.

³หนังสือพิมพ์ สยามรัฐ, ฉบับวันที่ 19 พฤศจิกายน 2495.

⁴หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 5 มีนาคม 2492.

⁵หนังสือพิมพ์ พิมพ์ไทย, ฉบับวันที่ 2 เมษายน 2492.

นอกจากนี้ ความพยายามของรัฐบาลที่จะให้มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง ก็เป็นส่วนหนึ่งของความพยายามของรัฐบาลที่จะกำจัดอิทธิพลของนายปรีดี พนมยงค์ ผู้ริเริ่มก่อตั้งมหาวิทยาลัย นับตั้งแต่การคิดจะโอนมหาวิทยาลัยฯ ไปขึ้นกับกระทรวงยุติธรรม ใน พ.ศ. 2491 ซึ่งทำให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลกันอย่างกว้างขวาง "น้อย อินทนนท์" ผู้เขียนคอลัมน์ "ระหว่างบรรทัด" ประจำหนังสือพิมพ์ พิมพ์ไทย ได้แสดงความเห็นว่า "รัฐบาลคิดจะทำลายอิทธิพลของนายปรีดี พนมยงค์ โดยไม่ว่าจะโดยลึกลับแก่รัฐบาลนัก"¹

การเปลี่ยนชื่อมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองเป็น "มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์" ในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2492² และการที่ฝ่ายทหารจะขอซื้อสถานที่ตั้งของมหาวิทยาลัยเพื่อใช้เป็นหน่วยทหาร และจัดหาที่ตั้งมหาวิทยาลัยให้ใหม่³ ก็ทำให้นักศึกษาส่วนใหญ่ไม่พอใจ จนจอมพล ป. ต้องเข้ามาไกล่เกลี่ย ทกลงให้ถอนกำลังทหารที่เข้ามาตั้งในบริเวณมหาวิทยาลัยตั้งแต่เมื่อครั้งปราบกบฏแมนฮัตตัน และอนึ่ง จอมพล ป. ได้เสนอตัวเข้ารับตำแหน่ง "ผู้ประศาสน์การ" ของมหาวิทยาลัย ซึ่งเดิมเป็นตำแหน่งของนายปรีดี พนมยงค์ โดยอ้างว่าเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดระหว่างนักศึกษาและฝ่ายทหาร⁴ จนกระทั่งในที่สุด รัฐบาลก็ตัดสินใจยกเลิกฐานะขององค์การอิสระของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์แล้วโอนให้ไปขึ้นกับสภามหาวิทยาลัยแทน⁵

กุหลาบ สายประดิษฐ์ นักหนังสือพิมพ์คนหนึ่งในสมัยนั้นได้วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลเกี่ยวกับกรณีเหล่านี้ไว้ว่า

¹หนังสือพิมพ์ พิมพ์ไทย, ฉบับวันที่ 12 พฤษภาคม 2491.

²หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 1 เมษายน 2492.

³หนังสือพิมพ์ สยามรัฐ, ฉบับวันที่ 4 และ 7 ตุลาคม 2494.

⁴หนังสือพิมพ์ สยามรัฐ, ฉบับวันที่ 19 ตุลาคม 2494.

⁵หนังสือพิมพ์ สยามรัฐ, ฉบับวันที่ 13 มิถุนายน 2496.

การที่จะยุติหรือบรรเทาความกระทบกระทั่งระหว่างฝ่ายปกครอง และนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองจึงมีอยู่ทางเดียว คือ ฝ่ายปกครองจะทรงแย้มใจใจพินทุและซาทุแท้ใหญ่ ๆ ของมหาวิทยาลัยนี้ ซึ่งประกอบเป็นความคิดจิตใจของนักศึกษาในปัจจุบัน สิ่งเหล่านี้มิใช่เป็นของเรนลับ ถ้าเพียงแต่ท่านผู้ปกครองจะอ่านหนังสือพิมพ์ของนักศึกษาอยู่เสมอ ท่านก็จะทราบถึงพื้นโพของมหาวิทยาลัยและความคิดจิตใจของนักศึกษาที่เขาได้เขียนออกมาให้อ่านกันอย่างเปิดเผยอยู่แล้ว ขอใใคร ๆ จงเชื่อเถิดว่า รากฐานแห่งความคิดจิตใจของมหาวิทยาลัยนี้เป็นสิ่งที่ไม่อาจทำลายได้ ทางเลือกที่ไปสู่ความราบรื่นมีอยู่แต่ทางเดียว คือการศึกษาความเป็นจริง และตั้งรูปแบบนโยบายเสียใหม่ให้สอดคล้องกับความเป็นจริง¹

ในขณะที่เดียวกันรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ยังสามารถกวาดล้างกลุ่มบุคคลอื่น ๆ ที่เป็นปฏิปักษ์ทางการเมืองของตน แม้จะไม่ใช่ออกุศลคดีเสรีไทยที่นิมนายปริศิพนมยงค์ ก็ตาม ดังจะเห็นได้จากการบังคับให้นายควง อภัยวงศ์ ที่จัดตั้งรัฐบาลโดยผ่านการเลือกตั้งในวันที่ 29 มกราคม 2491 ลาออกจากตำแหน่งในวันที่ 6 เมษายน 2491 เพื่อให้จอมพล ป. และคณะทหารสามารถเข้ามาบริหารประเทศได้เต็มที่ หรือการกำจัดหลวงกาจสงคราม บุคคลสำคัญคนหนึ่งของคณะทหารที่ทำรัฐประหาร พ.ศ. 2490 โดยการจับกุมข้อหากบฏและเนรเทศออกไปยังฮ่องกงในวันที่ 27 มกราคม 2493 เนื่องจากหลวงกาจสงครามแสดงตนเปิดเผยว่าไม่เห็นด้วยกับการที่คณะทหารร่วมมือกับนายควง อภัยวงศ์ในระยะแรก และต่อมารัฐบาลจอมพล ป. เห็นว่าหลวงกาจสงครามพยายามสร้างสมกำลังและอำนาจในหมู่ทหารต่างจังหวัด ซึ่งอาจเป็นอันตรายต่อเสถียรภาพของรัฐบาลได้²

นอกจากกบฏ 3 ครั้งทีกล่าวถึงแล้ว ก็ยังปรากฏว่ามีข่าวที่แสดงให้เห็นว่ามีความพยายามของบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ที่จะทำการยึดอำนาจจากรัฐบาล ก่อการจลาจลและก่อวินาศกรรมบ่อยครั้ง โดยเฉพาะในระหว่างปี พ.ศ. 2491 - 2493 เช่นข่าวที่กรมตำรวจ

¹ กุหลาบ สายประดิษฐ์, "มองมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ด้วยแว่นขาว," ใน รุ่งวิทย์ สุวรรณภิกษน, ศรีบูรพา ศรีแห่งวรรณกรรมไทย (กรุงเทพฯ : พาสีโก, 2522), หน้า 230-231 จากบทความนี้เข้าใจว่ากุหลาบเขียนขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2495.

² Thak Chaloemtiarana, Thailand : The Politics of Despotism Paternalism, pp. 44-46.

ประกาศเตรียมพร้อมและสั่งตรวจอย่างรัดกุม เนื่องจากรัฐบาลสืบทราบมาว่ามีการเคลื่อนไหวกำลังคน 500 คนตามเส้นทางสมุทรปราการ-กรุงเทพฯ และทางลำน้ำเจ้าพระยา พร้อมกับการเคลื่อนไหวกทางฝั่งธนบุรี และสถานการณ์คับขันตามบริเวณชายแดน¹ และการที่รัฐบาลสืบทราบมาว่ามีคณะทหารกลุ่มหนึ่งคิดจะทำรัฐประหารซ้อนโค่นอำนาจจอมพล ป. พิบูลสงคราม รัฐบาลจึงระมัดระวังสอดส่องดูแลความเคลื่อนไหวต่าง ๆ อย่างเข้มงวด มีการระดมกำลังตรวจตราจุดสำคัญในกรุงเทพฯ และในที่สุดได้จับกุมนายทหารรวม 76 คน เนื่องจากรัฐบาลสงสัยว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับแผนการดังกล่าว² เหตุการณ์ในทำนองนี้จึงมีส่วนช่วยให้รัฐบาลควบคุมสอดส่องพฤติกรรมของนักการเมืองและบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ได้สะดวกขึ้น

3. การเกิดรัฐประหารเงียบ (29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2494)

แม้รัฐบาลจอมพล ป. จะประสบความสำเร็จในการปราบปรามความพยายามล้มล้างรัฐบาลครั้งต่าง ๆ ได้สำเร็จ และมีมาตรการต่าง ๆ ในการกำจัดอิทธิพลกลุ่มการเมืองคู่แข่งของตนดังกล่าวมาแล้ว แต่รัฐบาลก็ยังประสบปัญหาในการบริหารประเทศภายใต้ระบบรัฐสภาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2492 ที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคประชาธิปัตย์เป็นผู้ผลักดันให้ประกาศใช้ตั้งแต่วันที่ 23 มีนาคม 2492³ ทั้งนี้ นอกจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนใหญ่จะเป็นเสียงของพรรคประชาธิปัตย์แล้ว วุฒิสมาชิกก็ยังได้รับการแต่งตั้งตั้งแต่สมัยรัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ ทำให้รัฐบาลจอมพล ป. ไม่สามารถ

¹ หนังสือพิมพ์ เคดิเมล์, ฉบับวันที่ 20 กรกฎาคม 2493.

² หนังสือพิมพ์ เคดิเมล์, ฉบับวันที่ 28 - 29 พฤศจิกายน 2493. รายงานข่าวกล่าวว่า นายทหารเหล่านี้คือ "ทหารหนุ่ม"

³ ราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ 66 ตอน 17, 23 มีนาคม 2492. อ้างจาก ไพโรจน์ ชัยนาม, รัฐธรรมนูญ..., หน้า 493.

ควบคุมเสียงของรัฐสภาไว้ได้¹

นอกจากนี้รัฐธรรมนูญดังกล่าวยังมีบทบัญญัติจำกัดสิทธิของคณะรัฐมนตรีและข้าราชการประจำในการเกี่ยวข้องกับธุรกิจการค้า และห้ามข้าราชการประจำดำรงตำแหน่งทางการเมืองอีกด้วย² เหล่านี้ทำให้รัฐบาลไม่สามารถมีอำนาจเหนือรัฐสภาได้ รัฐบาลจอมพล ป. จึงตัดสินใจทำ "รัฐประหารเงียบ" ในวันที่ 29 พฤศจิกายน 2494 ด้วยการออกประกาศทางวิทยุล้มอำนาจรัฐบาลเก่าของตน แต่งตั้งจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีใหม่ ประกาศตั้งคณะบริหารประเทศชั่วคราว ยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร พุทธศักราช 2492 เลิกวุฒิสภา ยุบสภาผู้แทนราษฎร³ และประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติมพุทธศักราช 2495 แทนต่อมาในวันที่ 8 มีนาคม 2495⁴

รัฐธรรมนูญฉบับนี้มีบทบัญญัติในบทเฉพาะกาลที่เปิดโอกาสให้รัฐบาลสามารถควบคุมรัฐสภาได้โดยการแต่งตั้งสมาชิกสภาประเภทที่ 2 จำนวนเท่ากับสมาชิกประเภทที่ 1 ที่มาจาก การเลือกตั้ง และยังมีบทบัญญัติอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่รัฐบาลอย่างมาก⁵ รัฐบาล

¹ ชัยอนันต์ สมุทวณิช และ พีรศกย จันทวรินทร์, ข้อมูลพื้นฐานกึ่งศตวรรษการเปลี่ยนแปลงการเมืองไทย, หน้า 26. พรรคประชาธิปไตยได้รับเลือกตั้ง 53 ที่นั่งจากจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด 99 ที่นั่ง และ ประจัน รักพงษ์, "การศึกษาบทบาททางการเมืองในระบบรัฐสภา...", หน้า 278-281.

² กระมล ทองธรรมชาติ, "วิเคราะห์และประเมินผลรัฐธรรมนูญ...", สังคมศาสตร์ปริทัศน์ 12 : 1 มกราคม 2517, หน้า 76.

³ หนังสือพิมพ์ สยามรัฐ, ฉบับวันที่ 1 ธันวาคม 2494.

⁴ ราชกิจจานุเบกษา, ตอนที่ 15 เล่ม 69, 8 มีนาคม 2495 อ้างจาก ไพโรจน์ ชัยนาม, รัฐธรรมนูญ..., หน้า 567.

⁵ กระมล ทองธรรมชาติ, "วิเคราะห์และประเมินผลรัฐธรรมนูญ...", สังคมศาสตร์ปริทัศน์ 12 : 2 กุมภาพันธ์ 2517, หน้า 48.

จะสามารถใช้รัฐสภาเป็นเครื่องมือในการออกกฎหมายที่จะช่วยให้รัฐบาลควบคุมบทบาทของบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ในทางการเมือง เช่น การไม่ออกกฎหมายพรรคการเมือง และยังห้ามการรวมกลุ่มทางการเมืองของบุคคล จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2498 ซึ่งทำให้ระบบพรรคการเมืองของไทยที่เพิ่งเริ่มต้นขึ้นในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ต้องสะดุดหยุดลงไป หรือการออกพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พุทธศักราช 2495 ในวันที่ 14 พฤศจิกายน 2495 อย่างรีบด่วนโดยการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร 3 วาระรวดในเวลาเพียงวันเดียว¹ จากกฎหมายฉบับนี้รัฐบาลสามารถนำไปใช้จำกัดบทบาทของบุคคลต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจับกุมนักหนังสือพิมพ์ครั้งสำคัญในคดีกบฏสันติภาพ (10 พฤศจิกายน 2495)

4. สถานการณ์การเมืองระหว่างประเทศที่มีผลต่อประเทศไทย

ช่วงระยะเวลาที่จอมพล ป. พิบูลสงคราม กลับเข้ามาใช้อำนาจในการเมืองไทยระหว่าง พ.ศ. 2491 - 2500 เป็นช่วงเวลาเดียวกับที่สถานการณ์ทางการเมืองของโลกอยู่ในสภาวะที่เรียกกันว่า "สงครามเย็น" กล่าวคือ มีการแบ่งประเทศในโลกออกเป็น 2 ฝ่ายอย่างชัดเจน ฝ่ายหนึ่งมีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำในการพัฒนาประเทศไปในวิถีทางของระบอบประชาธิปไตย อีกฝ่ายหนึ่งมีสหภาพโซเวียตเป็นผู้นำในการพัฒนาประเทศตามวิถีทางของระบอบสังคมนิยม แต่ละฝ่ายต่างพยายามแสวงหาสัมพันธมิตรด้วยการชักจูงประเทศต่าง ๆ ให้สนับสนุนและพัฒนาระบบที่ตนนิยม และมีการขัดแย้งกันในภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วโลกเนื่องมาจากการแย่งชิงพันธมิตร เพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองและเศรษฐกิจของตนเอง

รัฐบาลทหารของไทยซึ่งมีบทบาทในการกำหนดนโยบายต่างประเทศในช่วงเวลานี้ได้เลือกที่จะสนับสนุนสหรัฐอเมริกา ในขณะที่สหรัฐอเมริกาก็กำลังต้องการเข้ามามีบทบาทในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมทั้งประเทศไทย เนื่องจากทั้งรัฐบาลสหรัฐอเมริกาและรัฐบาลไทยต่างก็หวาดกลัวการคุกคามของ "คอมมิวนิสต์สากล" ที่มีมอสโคว์และปักกิ่งเป็นผู้นำ และฮานอยเป็นผู้ช่วย² ฉะนั้น จึงได้ให้ความร่วมมือกันทำลายการคุกคามของคอมมิวนิสต์ทั้งภายใน

¹ หนังสือพิมพ์ สยามรัฐ, ฉบับวันที่ 15 พฤศจิกายน 2495, บทนำ.

² John L.S. Girling, Thailand : Society and Politics, pp. 231, 239

ในและภายนอกประเทศ

นับตั้งแต่ชัยชนะของลัทธิคอมมิวนิสต์ในประเทศจีนในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2492 สหรัฐอเมริกามองเห็นความสำคัญของไทยในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายการสกัดกั้นลัทธิคอมมิวนิสต์ในแง่ที่ว่า ประเทศไทยเป็นป้อมปราการสำคัญในการต่อต้านการขยายตัวของลัทธิคอมมิวนิสต์ที่ผ่านเข้ามาทางสงครามอินโดจีน ทั้งนี้เพื่อมิให้ทฤษฎีโคมิโนเกิดขึ้นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตามทฤษฎีนี้สหรัฐอเมริกาเชื่อว่าถ้าปล่อยให้อินโดจีนทั้ง 3 ประเทศอยู่ภายใต้การปกครองของฝ่ายคอมมิวนิสต์แล้ว ไทยและพม่าย่อมกลายเป็นคอมมิวนิสต์ไปด้วยอย่างแน่นอน¹ ดังนั้น สหรัฐอเมริกาจึงเริ่มต้นให้ความช่วยเหลือทางทหารแก่ไทยเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2492² และรัฐบาลไทยก็ตอบแทนความช่วยเหลือครั้งนี้ด้วยการรับรองรัฐบาลของจักรพรรดิเหาไคในเวียดนามว่าเป็นรัฐบาลที่ถูกต้องตามกฎหมาย พร้อมกับขมิได้สำนักงานของขบวนการเวียดนามที่ออกจากประเทศไทย³

ความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาต่อประเทศไทยเพิ่มมากขึ้นหลังจากเกิดสงครามเกาหลีในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2493 สหรัฐอเมริกาเห็นว่าสงครามครั้งนี้เป็นการคุกคามของฝ่ายคอมมิวนิสต์อย่างเปิดเผย ในวันที่ 19 กันยายน 2493 สหรัฐอเมริกาจึงได้ตกลงให้ความช่วยเหลือรัฐบาลไทยทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยี⁴ และต่อมาในวันที่ 17 ตุลาคม

¹ Pentagon Papers, Vol. I, pp. 361-362 quoted in John L.S. Girling, Thailand : Society and Politics, p. 232.

² Ibid, pp. 232-233.

³ จันทรา บุรณฤกษ์ และ ปิยนาด บุณนาค, "การศึกษาผลกระทบทางการเมืองจากความสัมพันธ์ไทย-สหรัฐอเมริกา (พ.ศ. 2436 - 2506)," รายงานผลการวิจัยทุนรัชดาภิเษกสมโภช, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521, หน้า 109-110 (เอกสารอัครสำเนา).

⁴ "ความตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจและทางเทคนิคระหว่างรัฐบาลแห่งประเทศไทยกับรัฐบาลแห่งสหรัฐอเมริกา," ใน จันทรา บุรณฤกษ์ และ ปิยนาด บุณนาค, "การศึกษาผลกระทบทางการเมือง...", หน้า 280-286.

2493 สหรัฐอเมริกาก็ให้ความช่วยเหลือแก่รัฐบาลไทยอีกครั้งในด้านการทหาร¹ จากข้อตกลงนี้มีผลให้สหรัฐอเมริกาส่ง "คณะที่ปรึกษาทางการทหารแห่งสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทย" (JUSMAG THAILAND) เข้ามาเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2497² มีกำลังพลทหารประจำการ 165 คน นับเป็นครั้งแรกที่สหรัฐอเมริกาส่งนายทหารชั้นนายพลมาเป็นที่ปรึกษาทางการทหารแก่ต่างชาติ³

ความพ่ายแพ้ของฝรั่งเศสที่เวียดนามในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2494 ยิ่งทำให้สหรัฐอเมริกาสัวความเป็นไปได้ของทฤษฎีโดมิโนมากขึ้น สหรัฐอเมริกาจึงต้องการความร่วมมือจากรัฐบาลไทย และเพิ่มความช่วยเหลือแก่รัฐบาลไทยจำนวนมาก⁴ รัฐบาลไทยได้แสดงถึงความร่วมมือทางการทหารกับสหรัฐอเมริกาเพื่อต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์อย่างเต็มที่ด้วยการตกลงเซ็นสนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียอาคเนย์ (SEATO) หรือสนธิสัญญามานิลากับสหรัฐอเมริกาและประเทศต่าง ๆ รวม 8 ประเทศในวันที่ 8 กันยายน 2497⁵

ความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาเพิ่มมากขึ้นทั้งทางเศรษฐกิจ เทคนิค และทางการทหาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้เพราะสหรัฐอเมริกาเห็นว่าความเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นสิ่งสำคัญไม่น้อยกว่าความเข้มแข็งทางการทหารในการรักษาเสถียรภาพและ

¹สำเนา "ประกาศความตกลงว่าด้วยความช่วยเหลือทางการทหารระหว่างรัฐบาลแห่งประเทศไทยกับรัฐบาลแห่งสหรัฐอเมริกา" ใน เรื่องเดียวกัน, หน้า 287-293.

²สำเนาคำแปล "ภารกิจ การปฏิบัติหน้าที่ และการเตรียมการของคณะที่ปรึกษาทางการทหารแห่งสหรัฐอเมริกาประจำประเทศไทย," ใน เล่มเดียวกัน, หน้า 294 - 296.

³เล่มเดียวกัน, หน้า 153.

⁴J. Alexander Caldwell, American Economics Aid to Thailand (Lexington Massachusetts : Lexington Books, 1976), p. 42.

⁵คำแปล "สนธิสัญญาป้องกันร่วมกันแห่งเอเชียอาคเนย์," ใน จันทรา บุรณฤกษ์ และ ปิยนาด บุณนาค, "การศึกษาผลกระทบทางการเมือง...", หน้า 297-305 และ คำแปล "กฎบัตรปารีสฟิค," ใน เล่มเดียวกัน, หน้า 306-307.

ความเข้มแข็งของชาติไทยอันจะเป็นประโยชน์ต่อโลกเสรี¹ ดังนั้นจากปี พ.ศ. 2494 - 2497 ความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาโดยเฉลี่ยปีหนึ่งประมาณ 6 - 8 ล้านดอลลาร์ จึงเพิ่มขึ้นอย่างมากตั้งแต่ปี พ.ศ. 2498 - 2501 เป็นประมาณปีละ 30 ล้านดอลลาร์เศษ²

นอกจากความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ วิชาการ และการทหารแล้ว สหรัฐอเมริกา ยังได้ให้ความช่วยเหลือกิจการตำรวจไทยโดยผ่านบริษัทชื่อ Overseas Southeast Asia Supply Company - SEA Supply เพื่อหลีกเลี่ยงกฎหมายห้ามรัฐบาลช่วยเหลือองค์การตำรวจต่างประเทศของสภาองเกรสของสหรัฐอเมริกาอีกด้วยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2494 ความช่วยเหลือส่วนนี้ทำให้กิจการของกรมตำรวจใหญ่โตและเข้มแข็งเหนือกว่าหน่วยงานใดในประเทศ³

ความช่วยเหลือด้านต่าง ๆ ของสหรัฐอเมริกาต่อประเทศไทยในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. นี้ ก่อให้เกิดผลกระทบที่สำคัญแก่การเมืองไทยในด้านการดำเนินนโยบายของรัฐบาลไทย ทั้งนี้เพราะในช่วงเวลาดังกล่าวนี้ลักษณะเด่นประการหนึ่งของผู้นำทางการเมืองของไทยก็คือความเป็นเผด็จการ⁴ และการที่ทหารที่ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนายกรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายต่างประเทศมากกว่าผู้นำพลเรือนในกระทรวงการต่างประเทศ⁵ หรือแม้แต่วิสัย ขัณฑ์ และ การตอบแทนใด ๆ ระหว่างรัฐบาลทั้งสองจึงเป็นเรื่องของรัฐบาลโดยที่ประชาชนทั่วไปไม่ค่อยรู้เห็น

¹ J. Alexander Caldwell, American Economic Aid to Thailand, pp. 41-42.

² Ibid, p. 167, Table A-4.

³ Alfred W. McCoy, The Politics of Heroin in Southeast Asia, (New York : Harper Colophon Books, 1973), p. 138.

⁴ John L.S. Girling, Thailand : Society and Politics, p. 231.

⁵ เขียน ธีระวิทย์, "กระบวนการกำหนดนโยบายต่างประเทศของไทย" การเมืองและสังคม ชุดที่ 4 : ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519), หน้า 498-503.

ประเด็นเหล่านี้จึงมีความสำคัญในการกำหนดทิศทางของประเทศไทย รวมทั้งนโยบายภายในประเทศของรัฐบาลไทยเอง ดังจะเห็นได้จากการที่รัฐบาลไทยมีนโยบายต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรงทั้งในและนอกประเทศ ด้วยการร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาในด้านต่าง ๆ จนกระทั่งมีการออกกฎหมายป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ในปี พ.ศ. 2495¹ โดยการศึกษาแบบอย่างมาจากกฎหมาย An Un-American Activity Act. ของรัฐบาลสหรัฐอเมริกา² อันทำให้มีการวิพากษ์วิจารณ์ว่ารัฐบาลสหรัฐอเมริกามีบทบาทสำคัญที่ทำให้รัฐบาลไทยออกกฎหมายฉบับนี้ ดังนั้น นอกจากกฎหมายฉบับนี้จะมีผลโดยตรงต่อนักหนังสือพิมพ์ของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในคราวกบฏสันติภาพแล้ว นโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาลไทยอันเนื่องมาจากความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกา และบทบาทของไทยในการเมืองโลกก็เป็นประเด็นสำคัญที่ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางจากนักหนังสือพิมพ์ของไทยด้วย

5. คุลย์อำนาจของผู้นำทางการเมืองของไทย

หลังการรัฐประหาร พ.ศ. 2490 ผู้นำทางการเมืองของไทยที่มีอำนาจสูงคือจอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี และ พลตำรวจโทเผ่า ศรียานนท์ บุตรเขยของจอมพลผิน ชุณหะวัณ ผู้นำคนสำคัญของคณะรัฐประหาร แต่ในการปราบกบฏครั้งสำคัญ 2 ครั้งคือกบฏวังหลวงและกบฏแมนฮัตตัน ได้ส่งผลให้พลตรีสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้บัญชาการกองพลที่ 1 มีโอกาสแสดงความสามารถและเลื่อนตำแหน่งสูงขึ้นจนได้เป็นพลเอก และรองผู้บัญชาการทหารบกในปี พ.ศ. 2495 และเริ่มมีตำแหน่งทางการเมืองด้วยการได้เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2494³ จนกระทั่งก้าวขึ้นมาทัดเทียมจอมพล ป. พิบูลสงคราม และ พลตำรวจโทเผ่า ศรียานนท์ ที่ละน้อย

ปัจจัยสำคัญที่มีส่วนช่วยให้ผู้นำทางการเมืองเหล่านี้รักษาอิทธิพลของตนไว้ได้ก็คือปัจจัยทางเศรษฐกิจอันเนื่องมาจากนโยบายเศรษฐกิจแบบชาตินิยมของรัฐบาลจอมพล ป.

¹หนังสือพิมพ์ สยามนิกร, ฉบับวันที่ 14 พฤศจิกายน 2495.

²ธงชัย ฟิ่งกันไทย, "ลัทธิคอมมิวนิสต์และนโยบายต่อต้านของรัฐบาลไทย...", หน้า 408-41

³ชัยอนันต์ สมุทวณิช และพีร ศักย จันทวรินทร์, ข้อมูลพื้นฐาน..., หน้า 58.

พัฒนาสงคราม ที่ต้องการให้รัฐบาลเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับบรรดากิจกรรมทางเศรษฐกิจประเภทต่าง ๆ มากขึ้น และในขณะเดียวกันก็ต่อต้านการขยายตัวทางเศรษฐกิจของคนต่างชาติโดยเฉพาะคนจีน มีการออกกฎหมายสงวนอาชีพบางอย่างไว้ให้คนไทยด้วย¹ ได้แก่ พระราชกฤษฎีกากำหนดสงวนอาชีพและวิชาชีพไว้สำหรับเฉพาะคนไทย พ.ศ. 2492 และ พระราชกฤษฎีกากำหนดสงวนอาชีพและวิชาชีพไว้สำหรับเฉพาะคนไทยฉบับที่ 2 พ.ศ. 2495²

การดำเนินงานของรัฐบาลเพื่อให้เป็นไปตามนโยบายเศรษฐกิจแบบชาตินิยมก็คือ การสนับสนุนกิจการรัฐวิสาหกิจต่าง ๆ ที่มีอยู่ตั้งแต่สมัยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 กิจการรัฐวิสาหกิจเหล่านี้หมายถึงบริษัทที่รัฐบาลและเอกชน มีรัฐบาลเป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่และผู้บริหารกิจการ ผู้บริหารงานในช่วงเวลานี้ก็คือบุคคลในคณะรัฐประหารและผู้ใกล้ชิดนั่นเอง³ นอกจากนี้ยังมีการก่อตั้งกิจการรัฐวิสาหกิจเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก⁴ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังจากการที่รัฐบาลประกาศใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยการตั้งองค์การของรัฐ พุทธศักราช 2496 ขึ้น ที่เปิดโอกาสให้รัฐบาลสามารถจัดตั้งรัฐวิสาหกิจได้โดยไม่ต้องผ่านรัฐสภา ซึ่งทำให้มีรัฐวิสาหกิจเกิดขึ้นใหม่ในสมัยนี้ถึง 19 แห่ง เช่น องค์การสวนยาง

¹ณรงค์ เพชรประเสริฐ, "การขยายตัวของทุนนิยมในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2488 ถึงปัจจุบัน," ใน สมภพ มานะรังสรรค์ (บรรณาธิการ), การขยายตัวของระบบทุนนิยมในประเทศไทย (พ.ศ. 2488 - ปัจจุบัน), (กรุงเทพฯ : สร้างสรรค์, 2524) หน้า 87-90.

²ภูวคัล ทรงประเสริฐ, "นโยบายที่มีต่อชาวจีนของรัฐบาลไทย (พ.ศ. 2475 - 2506)," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521), หน้า 193-194.

³Sungsidh Piriya-rangsan, "Thai Bureaucratic Capitalism, 1932 - 1960," (A Thesis for the degree of Master of Economics, Faculty of Economics, Thammasat University, 1980), pp. 85-86.

⁴Ibid, pp. 159-160.

และองค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.) เป็นต้น¹

ผู้นำทางการเมืองที่มีบทบาทสูงในกิจการเหล่านี้ก็คือ กลุ่มของจอมพลฉัตร ชูณหะวัณ กับพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ซึ่งรู้จักกันในนามของ "กลุ่มชอยราชครู" และกลุ่มของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในนามของ "กลุ่มสี่เสาเทเวศน์" ทั้งสองกลุ่มได้เข้าไปควบคุมกิจการรัฐวิสาหกิจต่าง ๆ ทั้งยังตั้งบริษัทของตนขึ้นใหม่อีกด้วย กิจการของกลุ่มชอยราชครู เช่น บริษัทต่าง ๆ ในเครือของบริษัททหารสามัคคี บริษัทไทยนิคมพานิช บริษัทส่งเสริมเศรษฐกิจแห่งชาติ เป็นต้น ส่วนกิจการของกลุ่มสี่เสาเทเวศน์ ได้แก่บริษัทในเครือบริษัทสหสามัคคี บริษัทพิภพประกันภัย บริษัทธนาคารพิมพ์ เป็นต้น²

กิจการรัฐวิสาหกิจและบริษัทเหล่านี้จะได้รับความคุ้มครองอย่างดี เช่น โดยการออกกฎหมายคุ้มครองพิเศษ การมอบอภิสิทธิ์ผูกขาด และการหลีกเลี่ยงกฎหมาย³ ดังนั้นจึงเป็นช่องทางให้บรรดานักการเมืองแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจมากกว่าที่จะเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของชาติตามเป้าหมายของนโยบายเศรษฐกิจแบบชาตินิยม⁴

นอกจากนี้ รัฐบาลยังกำหนดมาตรการเพื่อควบคุมธุรกิจของคนจีน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเจ้าของกิจการทั้งบริษัทขนาดใหญ่และร้านค้าย่อย โดยการออกกฎหมายควบคุมการค้า ได้แก่

¹ สฐี ประศาสน์ เศรษฐ, "ระบบทุนนิยมโดยรัฐในประเทศไทย ค.ศ. 1932 - 1959," ใน ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (บรรณาธิการ), วิวัฒนาการทุนนิยมไทย (กรุงเทพฯ : ฝ่ายวิชาการ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และกลุ่มเศรษฐศึกษา คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2523), หน้า 173.

² Sungsidh Piriyarangsarn, "Thai Bureaucratic Capitalism, 1932 - 1960," pp. 163, 217-218.

³ Ibid, p. 254.

⁴ Ibid, pp. 160-161 และ รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, "พัฒนาการและบทบาทของสหสามัคคีค้าสัตว์," (งานวิจัยที่ได้รับการอุดหนุนจากธนาคารระหว่างประเทศเพื่อการบูรณะและพัฒนาการ, 2523), หน้า 24. (เอกสารอัดสำเนา)

พระราชบัญญัติควบคุมโภคภัณฑ์ พุทธศักราช 2495 และพระราชบัญญัติสำรวจการกักตุนโภคภัณฑ์ พุทธศักราช 2497 รวมทั้งได้ประกาศใช้ระเบียบควบคุมธุรกิจ อุตสาหกรรม การเงิน การธนาคาร การประกันภัยของชาวจีนเพื่อให้รัฐเข้าไปควบคุมกิจการเหล่านี้ได้¹

มาตรการเหล่านี้ได้กลายเป็นอีกช่องทางหนึ่งของการแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของกลุ่มนักการเมืองและข้าราชการไทย เมื่อชาวจีนผู้เสียผลประโยชน์ทางธุรกิจ เพราะมาตรการเหล่านี้ ใช้วิธีเชิญนักการเมืองและข้าราชการผู้ใหญ่เข้ามาเป็นประธานกรรมการหรือกรรมการของบริษัท เพื่อคุ้มครองกิจการของตนให้พ้นจากการควบคุมของกฎหมาย นักการเมืองจำนวนมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งนักการเมืองกลุ่มชอชราชครูและกลุ่มสี่เสาทีเวศน์ต่างเพิ่มอิทธิพลของตนด้วยการเข้าไปคุ้มครองธุรกิจของชาวจีน เช่นการที่พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ เข้าไปเป็นกรรมการบริษัทชลประทานซีเมนต์ บริษัทกระสอบไทย ธนาคารเอเชียทรัสต์ ธนาคารกรุงเทพฯ ในขณะที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็เป็นกรรมการธนาคารเอเชีย ธนาคารแหลมทอง และธนาคารกรุงเทพฯ เป็นต้น²

นอกจากการสะสมอำนาจโดยการแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจแล้ว ความช่วยเหลือและความสนับสนุนของสหรัฐอเมริกาที่มีต่อรัฐบาลไทยยังส่งผลทางอ้อมในการทำให้ผู้นำทางการเมืองของไทยอยู่ในอำนาจได้อย่างเข้มแข็งขึ้นด้วย ความสนับสนุนรัฐบาลไทยที่ต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ทำให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม อยู่ในอำนาจได้เกือบถึง 10 ปี ส่วนความช่วยเหลือกิจการตำรวจและทหารก็ทำให้พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ และจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทวีอำนาจได้มากขึ้น³ และเป็นส่วนทำให้ผู้นำทั้งสามแข่งขันกันอยู่ในที่

การแข่งขันอำนาจกันนี้เป็นการกระทำในทุกวิถีทาง ทั้งในทางการสนับสนุนจากรัฐบาลประเทศมหาอำนาจ การมีธุรกิจการค้าอย่างเปิดเผย และธุรกิจการค้าอย่างลับ ๆ

¹ ภูวดล ทรงประเสริฐ, "นโยบายที่มีต่อชาวจีนของรัฐบาลไทย...", หน้า 193-203.

² ณรงค์ เพชรประเสริฐ, "การขยายตัวของระบบทุนนิยมในประเทศไทย...", หน้า 93.

³ Frank C. Darling, Thailand and the United States

(Washington : Public Affairs Press, 1965), p. 139.

เช่นกิจการฉิ่นที่พลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ มีส่วนเกี่ยวข้อง¹ ส่วนจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็มีผลประโยชน์ในกิจการสลากกินแบ่งของรัฐ การที่ผู้นำทางการเมืองของประเทศมีผลประโยชน์ในกิจการประเภทนี้ ทำให้เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์กันอย่างมากเป็นต้นว่าการวิพากษ์วิจารณ์กันในหนังสือพิมพ์ ดังนั้นนักการเมืองเหล่านี้จึงอาศัยหนังสือพิมพ์เป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการสร้างความนิยมให้แก่ตนเอง และโจมตีคู่แข่งทางการเมืองของตนด้วยรวมทั้งในประเด็นเกี่ยวกับกิจการธุรกิจที่ไม่เปิดเผย

หนังสือพิมพ์หลายฉบับในสมัยนี้จึงเป็นหนังสือพิมพ์ที่ได้รับการสนับสนุนจากผู้นำทางการเมืองคนสำคัญ เช่น หนังสือพิมพ์ สารเสรี ที่ออกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2497 ของบริษัท ธนาคารพิมพ์ และหนังสือพิมพ์ ไทรยวน เป็นกิจการของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ หนังสือพิมพ์ เผ่าไทย, 2500 และ เช้า เป็นของพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ส่วนหนังสือพิมพ์ เสถียรภาพ ที่มีนายสังข์ พิธินิตย์ เป็นบรรณาธิการ และหนังสือพิมพ์ ธรรมาธิปไตย เป็นของจอมพล ป. พิบูลสงคราม² ซึ่งทำให้การวิพากษ์วิจารณ์ของหนังสือพิมพ์บางส่วนเหล่านี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อผลประโยชน์ของนักการเมืองมากกว่าเพื่อสังคมส่วนใหญ่อย่างแท้จริง

การแข่งขันและการโจมตีกันระหว่างจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และพลตำรวจเอกเผ่า ศรียานนท์ ช่วยให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ประโยชน์ด้วยการคอยวางคุ้ยอำนาจบุคคลทั้งสองมิให้ขึ้นมาหักเหอำนาจตนได้ ประกอบกับการสนับสนุนของสหรัฐอเมริกาต่อตน เนื่องจากยังไม่ได้ตัดสินใจเลือกสนับสนุนใครต่อจากจอมพล ป. ระหว่างจอมพลสฤษดิ์ และพลตำรวจเอกเผ่า แต่จอมพล ป. นั้นไม่ได้มีฐานอำนาจใดๆ อยู่ในมืออย่างจอมพลสฤษดิ์ ผู้บัญชาการทหารบกจึงมีอำนาจในกองทัพบก และพลตำรวจเอกเผ่า อธิบดีกรมตำรวจซึ่งมีฐานจากตำรวจเป็นกำลัง ดังนั้นจอมพล ป. จึงหาฐานอำนาจสนับสนุนตนจากประชาชนหลังจากการเดินทางรอบโลกระหว่างเดือนเมษายน - มิถุนายน พ.ศ. 2498 จอมพล ป. ได้เริ่มเปิดบรรยากาศทางการเมืองแบบใหม่ซึ่งแสดงถึงรูปแบบของการปกครองแบบประชาธิปไตย

¹ Alfred W. McCoy, The Politics of Heroin in Southeast Asia, pp. 138-139.

² สัมภาษณ์ คุณสุภา ศิริमानนท์, วันที่ 1 พฤษภาคม 2523.

มากขึ้น ได้แก่การเปิดโอกาสให้มีการประชุมหนังสือพิมพ์ที่เรียกว่า Press Conference การอนุญาตให้อภิปรายวิจารณ์ทางการเมืองได้ในที่สาธารณะอย่างเสรี การออกพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พุทธศักราช 2498 ในเดือนกันยายน พ.ศ. 2498¹

นับตั้งแต่การเปิดบรรยากาศทางการเมืองของจอมพล ป. ในปี พ.ศ. 2498 มีผลให้นักหนังสือพิมพ์สามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรีขึ้นอีกครั้งหนึ่ง หลังจากถูกปิดกันอย่างรุนแรงเมื่อเกิดการจับนักหนังสือพิมพ์ครั้งใหญ่ในคราวกบฏสันติภาพ พ.ศ. 2495 แต่หลังจากการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 7 ในวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2500 ก็ได้เกิดความปั่นป่วนทางการเมืองขึ้น มีการวิพากษ์วิจารณ์ถึงกับการเดินขบวนของนักศึกษาประท้วงการเลือกตั้งครั้งนี้ว่าไม่เที่ยงตรง จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้เข้ามามีบทบาทในฐานะผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร รักษาความสงบของบ้านเมืองระหว่างการประท้วงของนักศึกษา ซึ่งเป็นที่พอใจของนักศึกษาประชาชนอย่างมาก เนื่องจากจอมพลสฤษดิ์ เป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ที่ยอมรับว่ามีการทุจริตในการเลือกตั้ง²

เหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้ความขัดแย้งระหว่างผู้นำทางการเมืองทั้งสามรุนแรงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นเกี่ยวกับเรื่องพรรคการเมืองพรรคเสรีมนังคศิลาที่ทั้งสามเป็นผู้นำ แต่มีความคิดเห็นแตกต่างกัน³ ในที่สุดจอมพล ป. ก็ไม่สามารถรักษาคุลย์อำนาจ

¹ราชกิจจานุเบกษา, ฉบับพิเศษ เล่ม 72 ตอนที่ 77 ลงวันที่ 28 กันยายน 2498 ใน ไพโรจน์ ชัยนาม, รัฐธรรมนูญ..., หน้า 623. และ Frank C. Darling, Thailand and the United States, p. 144.

²หนังสือพิมพ์ พิมพ์ไทย, ฉบับวันที่ 1 - 4 มีนาคม 2500 โดยเฉพาะอย่างยิ่งคอลัมน์ "ระหว่างบรรทัด" เขียนโดย น้อย อินทนนท์ ฉบับวันที่ 4 มีนาคม 2500. และ "แถลงการณ์ฉบับที่ 7 ของกรมประชาสัมพันธ์" ลงวันที่ 2 มีนาคม 2500 ในฉบับเดียวกัน.

³กจช. ป.7/2500 เบ็ดเตล็ด (1) บ.4.1 การปฏิวัติของคณะทหาร 16 กย. 2500 เหตุการณ์ก่อนการปฏิวัติ สารเสรี, ฉบับวันที่ 21 สิงหาคม 2500.

ระหว่างจอมพลสฤษดิ์และพลตำรวจเอกเผ่าเว้าได้¹ จอมพลสฤษดิ์ สามารถทำรัฐประหาร ยึดอำนาจได้ในวันที่ 16 กันยายน 2500 ส่วนจอมพล ป. และพลตำรวจเอกเผ่าเว้าต้องลี้ภัย การเมืองออกนอกประเทศ²

หลังจากการรัฐประหาร นายพจน์ สารสิน ได้เป็นผู้ตั้งรัฐบาลบริหารประเทศ (28 กันยายน 2500 - 31 ธันวาคม 2500) จอมพลสฤษดิ์ได้ตั้งพรรคการเมืองชื่อพรรคชาติสังคม เพื่อเตรียมการสำหรับการเลือกตั้งทั่วไปครั้งใหม่ในวันที่ 15 ธันวาคม 2500 ผลการเลือกตั้งพรรคชาติสังคมได้รับคะแนนเสียงข้างมาก³ พลโทถนอม กิตติขจร ได้เป็น นายกรัฐมนตรี (1 มกราคม 2501 - 19 ตุลาคม 2501) แต่บรรยากาศทางการเมืองก็ยังไม่สงบเรียบร้อยพอในทัศนะของจอมพลสฤษดิ์ ดังนั้นจอมพลสฤษดิ์จึงได้ทำการรัฐประหารอีกครั้งในวันที่ 20 ตุลาคม 2501 โดยอ้างว่า "เพราะเหตุที่สถานการณ์ทั้งภายในและภายนอก รัศรีงถึงเครียดขึ้นทุกที โดยเฉพาะอย่างยิ่งภัยคอมมิวนิสต์ได้คุกคามประเทศไทยอย่างรุนแรง ไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงไปใช้วิธีใดได้นอกจากยึดอำนาจและดำเนินการปฏิวัติในทางที่เหมาะสม"⁴ และจากนั้นคณะปฏิวัติผู้ทำการรัฐประหารซึ่งมีจอมพลสฤษดิ์ ธานะรัชต์ เป็นผู้นำก็ได้ประกาศ ยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2495 รัฐสภาและปกครองประเทศช่วยการออกประกาศของคณะปฏิวัติ⁵ และที่สำคัญก็คือ

¹ กช. ป.7/2500 เบ็ดเตล็ด (1) บ.4.1 การปฏิวัติของคณะทหาร 16 กย. 2500. สารเสรี ฉบับวันที่ 13 กันยายน 2500. ลงข่าวจอมพลสฤษดิ์ยื่นขอเสนอรัฐบาลให้ปลดพลตำรวจเอกเผ่าออกหมดทุกตำแหน่ง แก่จอมพล ป. ไม่เห็นด้วย.

² กช. ป.7/2500 เบ็ดเตล็ด (1) บ.4.2 การกระทำปฏิวัติของคณะทหาร, สารเสรี, ฉบับวันที่ 17 กย. 2500.

³ ชัยอนันต์ สมุทวณิช และพีรศกย จันทวรินทร์, ข้อมูลพื้นฐาน..., หน้า 29.

⁴ กช. ป.7/2501 เบ็ดเตล็ด (3) บ.21.3 ปฏิวัติ 20 ตุลาคม 2501 ประกาศ - แถลงการณ์ - คำสั่งของคณะปฏิวัติ, สารเสรี ฉบับวันที่ 21 ตุลาคม 2501.

⁵ เรื่องเดียวกัน.

ได้มีการกวาดล้างผู้มีการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ครั้งใหญ่ มีผลให้นักหนังสือพิมพ์จำนวนมากถูกจับกุมในการกวาดล้างครั้งนี้ มีการตรวจข่าว ปิดหนังสือพิมพ์ และการออกคำสั่งที่ทำให้หนังสือพิมพ์ไม่สามารถแสดงความคิดเห็นอย่างเสรีได้¹ ซึ่งเหตุการณ์ครั้งนี้นับเป็นเหตุการณ์ครั้งสำคัญที่มีผลกระทบต่อบทบาทของนักหนังสือพิมพ์ ทำให้นักหนังสือพิมพ์ของไทยขาดสิทธิเสรีภาพในการทำหน้าที่ของตนอย่างสิ้นเชิง ตลอดระยะเวลาอีกประมาณ 15 ปีต่อมา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ กจช. ป.7/2501 เบ็ดเตล็ด (3) บ.21.8 การกวาดล้างการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์, สารเสรี ฉบับวันที่ 22 ตุลาคม 2501.